

به بهانه روز جهانی «جهانگردی»

گردشگری مسئولانه

عناصیر نویسنده

چرخ گردون گشت و گشت تاروز جهانی این ستون هم از راه رسید! قضیه از این قرار است که ۲۷ سپتامبر سال ۱۹۷۰، سازمان ملل اساسنامه‌ای در ارتباط با جهانگردی تصویب کرد. متعاقب این اساسنامه هم سازمان جهانی گردشگری (UNWTO) تأسیس شد. سال ۱۹۸۰، روز تصویب اساسنامه را با نام روز جهانی گردشگری در تقویم‌ها ثبت کردند. هدف از این نامگذاری، تأکید بر اهمیت گردشگری است.

گردشگری چیست؟

هدف از گردشگری علاوه بر تفریح و گذران اوقات فراغت، آشنایی با ملل مختلف، فرهنگ، سیاست و اقتصاد آنهاست. البته این هدف و تعریف برای گردشگری، نسبتاً جدید است. زمانی گردشگری ذیل سفر برای تجارت یا تحصیل تعریف می‌شد. به این معنی که جهانگردی‌های دوران قدیم، در وهله اول به خاطر دادوستد کالا یا تحصیل علوم روز جلالی وطن می‌کردند، سال‌ها در مسیرهای سخت پیش می‌رفتند و بعد از گشت و گذار در بلاد و سرزمین‌های مختلف به سرزمین اولیه برمی‌گشتند. نمونه معروف آنها در ایران ناصر خسرو قبادیانی و سعدی است. از بین جهانگردی‌های خارجی هم کسی نیست که نام مارکوپولو تاجر جوان ونیزی را نشنیده باشد. اما با ظهور وسایل نقلیه نوین و راحت‌تر شدن سفر، گردشگری تبدیل به یکی از روش‌های اکتشاف شد. حالا جهانگردی‌هایی بودند که برای آشنایی با کشورهای دیگر یا

بی‌حرمی به فرهنگ بومی، رفتاری و مذهبی این جوامع باعث به هم خوردن تعادل و سکون چندصدساله آنها می‌شود و تبعات فاجعه‌باری برایشان دارد

انواع گردشگری

رایج‌ترین شکل گردشگری، چمدان بستن و جازرو کردن و چند روز از جایی به جایی دیگر رفتن است. اما گاهی گردشگرها دوست دارند لایه‌های عمیق‌تری با شکل متفاوتی از فرهنگ مقصد را درک کنند. برای همین حدود دو دهه است شاخه‌هایی از گردشگری معمولی منشعب شده که بین جهانگردان هم محبوب است.

- گردشگری غذا: کالپتری توریسم یا گردشگری غذا با تأکید ویژه بر غذای ملل، گردشگرها را به تورهایی سرشار از عطر و طعم و مواد اولیه غذایی می‌برد. در این نوع تور، گردشگرها علاوه بر سفر به کشور مقصد، در

می‌گیرد، ارتباطات کشورها و ملت‌ها هم گسترده‌تر یا شاید حتی محدودتر شود. فرهنگ‌های محلی و بومی در تلاقی با یکدیگر منتشر یا سرکوب می‌شوند. این بخش فرهنگی شامل آداب معاشرت، غذا و خوراک، پوشش، زبان و گویش می‌شود. سازگار این تلاقی به این صورت است که بعضی کشورها به واسطه برتری سیاسی و اقتصادی موقعیت بالاتری نسبت به کشورهای دیگر دارند. گسپل گردشگرهای کشورهای ثروتمند به کشورهای ضعیف‌تر باعث تأثیرپذیری مردم مقصد از گردشگرها شده و تبعات مثبت و منفی متعددی در پی دارد. از همین رو، وجود یک سازمان برای تعیین خط‌مشی گردشگری و جهانگردی لازم و ضروری است. در همین راستا، سازمان جهانی گردشگری هر سال با طرح یک شعار، همه کشورها را به بازبینی سیاست‌های گردشگری خود و آموزش گردشگرها دعوت می‌کند.

تورهای تک جنسیتی

شاید تصور بر این باشد که جدا کردن امور و شئون زن و مرد فقط مخصوص کشورهای مسلمان است، اما در پیشتورترین کشورها در حوزه گردشگری هم تورهای تک جنسیتی و به خصوص تورهای زنانه امری رایج به شمار می‌رود. این تک جنسیتی کردن تورها می‌تواند دلایل مختلفی داشته باشد، اما برای خانم‌های گردشگری که به کشورهای مسلمان سفر می‌کنند این فرصت را فراهم می‌کند تا دنیایی متفاوت از سطح و ظاهر کشور مقصد را ببینند. دنیایی که به دلایل مذهبی و حتی عرفی امکان دسترسی همگانی به آنها نیست.

آداب گردشگری

یکی از علل وجودی اصلی سازمان‌های فرهنگی مختلف گردشگری در دنیا، نظم و مسیردادن به گردشگری است. گردشگری در کنار همه مزایایی که دارد، می‌تواند موجب آثار تخریبی سنگین و حتی غیرقابل جبرانی در شهرها و کشورهای مقصد شود. برای همین سازمان جهانی گردشگری هر سال با شعاری به یکی از جنبه‌های گردشگری تأکید می‌کند. شعار امسال «گردشگری و سرمایه‌گذاری سبز» است. سازمان جهانی گردشگری با این شعار بر سرمایه‌گذاری بیشتر و البته هدفمند روی افراد، سیاره زمین و رفاه بشر تأکید دارد. دیگر زمان سرمایه‌گذاری سنتی روی گردشگری برای بهره اقتصادی گذشته است، چرا که با توجه به تغییرات اقلیمی می‌بایست توجه همه به گردشگری پایدار بیش از پیش جلب شود. همچنین سه سال همه‌گیری کرونا و تأثیر مخرب آن بر صنعت گردشگری، باعث شد تا سازمان جهانی به دنبال راهکارهایی برای جبران این ضرر و گشتن و دیدن شهرها هدف اصلی برنامه سفر نیست. شهرها و روستاها تنها در حد ورود گردشگر به مقصد و خروج در پایان دوره تور نقش دارند. این نوع تورها که زیرمجموعه هایکینگ تورز هستند بیشتر روی طبیعت کشور مقصد و زندگی جوامع بومی آنها تمرکز دارد.

گردشگری پایدار، گردشگری مسئولانه

علاوه بر سازمان‌ها و دولت‌ها، افراد هم وظیفه دارند به گردشگری پایدار توجه کنند. گردشگری پایدار یعنی پس از پایان سفر، حداقل تغییر و آسیب به منطقه سفروارد آمده باشد. رمز دستیابی به گردشگری پایدار، گردشگری مسئولانه است. گردشگری مسئولانه عبارت است از اصول و قواعدی که رعایت آنها باعث می‌شود میراث جهانی انسان برای نسل فعلی و آینده حفظ شود. این قواعد هم سخت‌افزاری هستند و هم

۱ از مغازه‌ها و غذاخوری‌های محلی خرید کنید. از خانه‌های محلی برای اقامت استفاده کنید و سراغ راهنماهای محلی را بگیرید. برای سوغاتی یا یادگاری از افراد و تولیدکنندگان بومی خرید کنید. اقتصاد مقاصد گردشگری به خصوص روستاها با تعامل با گردشگرها شکوفا می‌شود. پس خرید جنس‌های وارداتی راه یافته به روستاها و شهرهای کوچک یا تهیه ملزومات از فروشگاه‌های زنجیره‌ای بزرگ نه تنها هیچ کمکی به جامعه بومی مقصد نمی‌کند، بلکه باعث نابودی منابع آنها و بی‌تفاوتی جامعه مقصد نسبت به گردشگران خواهد شد. تقاضای محصولات بومی از سوی گردشگر در درازمدت منجر به تمایل جامعه محلی به عرضه محصولاتشان خواهد شد.

۲ هوای حیوانات را داشته باشید. بعضی جوامع محلی برای جذب گردشگر، از حیوانات غیر اهلی سوءاستفاده می‌کنند. حتی در مورد حیوانات اهلی مثل شتر و اسب و انواع پرند هم مراعات حال این مخلوقات بی‌زبان را بکنید.

۳ به فرهنگ‌های بومی و به خصوص فرهنگ‌های جوامع خرد احترام بگذارید. این یک «باید» است نه یک پیشنهاد. شما برای چند روز به محل زندگی آنها سفر می‌کنید اما آنها همیشه در آن مکان و فضای فرهنگی زندگی می‌کنند. بی‌حرمی به فرهنگ بومی، رفتاری و مذهبی این جوامع باعث به هم خوردن تعادل و سکون چندصدساله آنها می‌شود و تبعات فاجعه‌باری برایشان دارد. نمونه بارز آن متأسفانه در جوامع اهل تسنن ایران، در کردستان، سیستان و بلوچستان و جزایر جنوبی دیده می‌شود. بسیاری از گردشگران به علت دوری از مرکز و کلانشهرها با پوشش‌هایی مغایر با بافت مذهبی این جوامع تردد می‌کنند. این موضوع سال‌هاست باعث ناراضی‌بومی‌ها و بزرگ‌ترهای قبایل و عشیره‌هاست.

۴ به‌باله‌های خود را به حداقل برسانید. این کار اصلاً سخت نیست؛ ظروف یکبار مصرف استفاده نکنید،

نکته مهم این است که از این باید‌ها و نباید‌ها نترسید. به جای اینکه بگویید چه سخت و کلا کاری نکنید، سعی کنید حتی اگر شده فقط دو نکته را از همه موارد ذکر شده اجرا کنید. به این ترتیب به اندازه دو نکته گردشگر مسئول‌تری شده‌اید!

نرم‌افزاری. به این معنی که هم شامل موارد ملموس می‌شوند مثل توجه به محیط زیست و هم شامل موارد غیرملموس مثل فرهنگ بومی مقصد. در گردشگری مسئولانه، مسافر و گردشگر «انتخاب» می‌کند که به شیوه پایدار سفر کند. یعنی حواسش به همه تأثیراتی که بر مسیر و مقصد می‌گذارد هست و می‌کوشد اثرات منفی را به حداقل برساند. چندان ساده گردشگری مسئولانه از این قرار است:

مصرف خوراکی‌های کارخانه‌ای را به حداقل برسانید و از محصولات و خوراک محلی استفاده کنید.

۸ رد پا بر جا نگذارید. پیاده‌روی، استفاده از دوچرخه، وسایل نقلیه محلی مثل اتوبوس، گاری یا حتی اسب و شتر و خرما می‌تواند هم تجربه متفاوتی باشد و هم کمک به کاهش ردپا کند. چنانچه با ماشین شخصی سفر می‌کنید، از مسیرهای مشخص تردد کنید و با ورود به قلب جنگل و کویر و دشت، گونه‌های گیاهی یا جانوری این روزها به سمت نابودی نشانید. متأسفانه این روزها یکی از روش‌های رایج در طبیعت‌گردی استفاده از ماشین‌های آفرود است. اگرچه مسافرت با این وسایل نقلیه هیجان‌انگیز است اما به مرور باعث فرسایش خاک یا ماسه‌ها می‌شود.

۶ در طبیعت یا در مجاورت محل سکونت بومی‌ها موسیقی بلند پخش نکنید. خیلی خوب است از این فرصت برای آشنایی با موسیقی‌های محلی یا گوش کردن به صداهای بکر طبیعت استفاده کنید.

۷ هرگز به گداه‌ها کمک نکنید. گداپروزی یکی از عواقب مخرب دلسوزی بی‌هوده گردشگرها در جوامع کوچک و ضعیف‌تر از نظر اقتصادی است. همچنین در صورت مواجهه با جامعه‌ای که ظاهر ضعیف‌تری از نظر اقتصادی دارد، نسبت به آنها اظهار تأسف نکنید. این نوع برخورد در صورت تکرار باعث از بین رفتن عزت نفس افراد بومی و حتی شاید مهاجرت آنها از دیارشان شود. مثلاً سبک زندگی عشایر کوچ‌نشین ممکن است در ظاهر فقیرانه به نظر بیاید اما با کمی دقت در باطن زندگی آنها متوجه می‌شوید که در نوع خود بهترین‌ها را دارند.

۸ در سفر اگر زمان دارید، با توجه به مهارت‌های خود یک کار داوطلبانه بکنید. تعمیرات فنی، تدریس خصوصی به کودکان و نوجوانان آن روستا یا شهر، ویزیت پزشکی و کارهایی از این دست به تعامل شما با محیط مقصد کمک زیادی خواهد کرد.

۹ در نهایت درباره گردشگری مسئولانه تبلیغ کنید و به بقیه هم آموزش دهید تا رواج پیدا کند.

